

Langzamerhand moeten we toch tot de conclusie komen dat ons politieke systeem in een crisis verkeert. Dat een formatiebespreking mislukt, zoals nu het geval is tussen CDA en PvdA, is op zichzelf niet iets nieuws. Maar dat dit gebeurt na datgene wat zich in het laatste anderhalf jaar op politiek al terrein heeft voltrokken en gelet op de ernstige problemen waarvoor we staan (qua economie en veiligheid) is een bevestiging van de ernstige politieke crisis waarin we verkeren. Op meerdere momenten in de afgelopen tijd hadden politici keuzes kunnen maken waarmee echt het landsbelang was gediend, maar men raakte van de regen in de drup: Melkert en Dijkstal, die in feite al in maart 2002 hadden moeten terugtreden als lijsttrekkers van hun partij. Kok die na de moord op Fortuyn de verkiezingen niet enkele weken uitstelde. De LPF-kamerleden, die onderlinge machtsstrijd belangrijker vonden dan het land besturen. Bomhoff en Heinsbroek die het kabinet het laatste duwtje gaven. Balkenende en Zalm die na de val van het kabinet het Strategisch Akkoord niet als inzet van nieuwe verkiezingen begin december wilde maken. En nu Balkende en Bos die in deze onzekere tijden afspraken wilden maken met (schijn-)zekerheden tot 2007.

Volgens mij zijn dit grote taxatiefouten met op den duur grote gevolgen. Want tegelijkertijd is men toch zo verbaasd dat kiezers op drift zijn geraakt, zoals in het voorjaar van 2002 al duidelijk bleek. Allereerst in Rotterdam waar 35% van de kiezers op een partij stemde, die een half jaar daarvoor nog niet bestond. En in mei 2002 zou de LPF de grootste geworden zijn als Volkert van der G. daar geen stokje voor gestoken had. Natuurlijk werd en wordt door politici (en media) gezegd dat men lessen geleerd heeft van datgene wat er in 2002 is gebeurd, maar ook sinds 22 januari is daar niets van te merken. Bij de peilingen die ik uitvoer voor 'Stem van Nederland' vraag ik sinds september ook hoeveel vertrouwen men in de politiek heeft. De hoogste score die ik gemeten heb was 5.8, vlak na de verkiezingen van januari. In feite al een lage waarde. In de eindfase van het kabinet Balkenende lag de score rond de 5.0 met een dieptepunt van 4.6 tijdens de val van het kabinet. Inmiddels is die score 4.5! Het vertrouwen in Balkende, Bos (en Zalm) ligt op dit moment rond de 5.0, terwijl de scores van Balkenende en Zalm in september 2002 hoger dan 6.5 zijn geweest en Bos in januari hoger dan 6.0. 75% van de kiezers denkt dat de volgende Tweede Kamerverkiezingen niet over 4 jaar zullen plaatsvinden, maar eerder. Als dit geen indicaties zijn van de grote crisis waar de politiek in verkeerd wat moeten we dan nog meer weten.

In een periode waar de regering pijnlijke maatregelen moet nemen is vertrouwen van kiezers in de politieke leiders en de keuzes die ze maken van het grootste belang. En de randvoorwaarden daarvoor zijn op dit moment absoluut niet aanwezig. Ook als je de kiezer vraagt wat er nu zou moeten gebeuren wordt er in allerlei richtingen gewezen. De meeste linkse kiezers willen vooral Paars terug! CDA kiezers een combinatie CDA+VVD+D66 en VVD en LPF kiezers vooral CDA+VVD+LPF. En toen we gisteren in ons onderzoek de vraag stelden of men liever een zakenkabinet wilde, was daar onder zowel CDA-, VVD- als LPF-kiezers een meerderheid voor te vinden. (Linkse kiezers waren daar in meerderheid op tegen).

Kortom: welke uitkomst deze formatie nu ook zal hebben er zal alleen maar sprake zijn van verliezers. Een stabiele regering, dat breed gedragen wordt door kiezers (of door de

politiek) zal er zeker niet komen. Wellicht dat de enige kans daarop nog is een soort Nationaal Kabinet, dat de taak krijgt om een aantal cruciale problemen op te lossen (inclusief ons inadequate politieke stelsel), maar ik verwacht niet dat politici zo over zichzelf heen kunnen stijgen, dat ze tot een dergelijke regering zullen komen.

In principe hebben drie combinaties een reële kans: continuering van de huidige combinatie, CDA+VVD+D66 en een minderheidskabinet CDA+VVD. Ik vermoed dat een combinatie CDA+VVD+LPF politiek gezien het makkelijkst te maken is. Hoewel de LPF met 8 personen in de kamer stabiel is (met 25 andere personen, zoals na de verkiezingen van 2002, maak je eerder ruzie dan met 7 andere personen), maar het is de vraag of Zalm het avontuur nog een keer wil aangaan. (Nog los van de vraag hoe je het 'verkoop' aan de kiezers dat je in oktober 2002 een kabinet valt en dan 8 maanden later met verkiezingen en al hetzelfde kabinet aantreed). Een combinatie van CDA+VVD+D66 lijkt het moeilijkst te maken zijn. Toch weet ik niet of er door CDA+VVD geen aanbod te doen is aan D66 om toch tot dit kabinet toe te treden. Er zijn in ieder geval een aantal onderwerpen (onderwijs en bestuursvernieuwing) waar D66 in een nieuw kabinet mee zou kunnen scoren. En als je de noodzakelijke partij bent voor de vorming van een kabinet dan heb je een grotere macht dan de 6 zetels die je in de kamer hebt. In principe is ook een minderheidskabinet CDA+VVD mogelijk. Maar dan is het kabinet bijna net zo afhankelijk van de LPF dan als het geval zou zijn geweest in een regering waar de LPF ook zit.

Maar wat ook de uitkomst van deze formatie zal zijn ik ben ervan overtuigd dat de komende jaren de politieke instabiliteit in Nederland alleen maar groter wordt met op dit moment nog ongedachte consequenties. Daar is wat we het afgelopen anderhalf jaar gezien hebben nog kinderspel bij. De Amerikanen hebben daar een prachtige kreet voor 'You ain't see nothing yet'.